

EDUCAȚIA MEDIATICĂ ȘI DOCUMENTAREA ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

Laura TUGAREV,

*doctor în științe ale comunicării,
lector universitar*

În contextul dezvoltării mediului online, astăzi, individul se află în mijlocul unui „ocean informațional”, spațiul virtual reprezintă un ecosistem care livrează conținuturi informative, analitice și distractive. Pe de o parte avem o informare rapidă al consumatorului, acces la o “bază globală” de date și informații, iar pe de altă parte, asistăm la răspândirea informațiilor false sau parțial false, care dezinformează și prezintă o realitate mutilată și transfigurată, procese care se amplifică și mai mult în perioada pandemiei COVID-19. Online-ul și rețelele sociale au schimbat paradigma percepției umane, modul de recepționare și decodificare a mesajelor, deseori, rezidă din optica mediatizării și oglindirii diferitor evenimente, fenomene, procese în spațiul virtual mediatic.

Într-o lume în care informația a devenit o “armă” în schimbarea și transformarea opiniei publice, se impune fortificarea componentei de educație mediatică și cimentarea unei gândiri critice care ar contribui la creionarea unei percepții sănătoase asupra realității și asupra proceselor care se petrec în spațiul public.

Un rol important îl constituie educația media și gândirea critică, cea de-a doua, fiind o parte componentă a acesteia. Educația mediatică nu poate fi înfăptuită dacă nu vom avea o imagine generală despre mass-media, de la definiții până la efectele pe care le produce. Uneori, conținuturile furnizate prin intermediul canalelor de comunicare în masă sunt recepționate într-un mod pasiv, fără a recurge la o analiză și la o filtrare a acestora. „Media Literacy (ML) se concentrează pe educarea diferitelor categorii de public (copii, tineri și adulți), atât în cadrul formal, cât și informal, pentru a consuma în mod critic și conștient mesaje mediate” [1]. Scopul primordial al educației media este să cultive cunoștințe și abilități de analiză și gândire critică a mesajelor transmise de mass-media, concomitent, va contribui la sporirea

gradului de filtrare a informațiilor și va încuraja bunele practici de informare din multiple surse de informare.

În acest sens, educația mediatică stimulează arsenalul de operațiuni care ar presupune o informare amplă, aprofundată, din mai multe surse și analizând materialele de presă dintr-o perspectivă largă.

În studiul *Dezvoltarea unei culturi media printr-o educație media adecvată* sunt oglindite aspecte importante ce vizează segmentul de educație media și gândire critică. „Educația pentru mass-media, în sens restrâns, se referă la pregătirea tinerilor pentru a lucra în domeniul mass-mediei sau pentru a înțelege tehnicile de elaborare a produselor din mass-media. Sensul larg este acela de educație pentru a înțelege și a utiliza rațional mass-media și se referă la procesul de accesare, analizare, evaluare și creare a mesajelor într-o varietate de moduri, genuri și forme mediatice” [2].

Educația pe dimensiunea mediatică urmărește dezvoltarea unei culturi media și ajută ca potențialul consumator să analizeze în mod critic informația pe care o citește, o aude sau o vede. Este la fel de important, ca fiecare dintre noi să dețină acele instrumente care ne-ar permite să depistăm propaganda, manipularea în presă, dar și fake-urile din mediul online. Ca să înțelegem mecanismele de funcționare ale acestor fenomene, gândirea critică este instrumentul eficient în depistarea și prevenirea lor. „Gândirea critică este sistematică deoarece implică proceduri și metode distincte. Ea presupune evaluări și formulări clare, întrucât este folosită deopotrivă în evaluarea opiniilor existente (ale tale sau ale altora) și în proiectarea altora noi” [3].

Sursa: *Elaborat de autor*

Prin urmare, fiecare trebuie să pună în aplicare operațiunile specifice care ne ajută să construim un tablou din informații veridice. În primul rând, să consultăm mai multe surse de informare, să analizăm și să confruntăm informația citită, auzită sau văzută. Apoi, un următor pas este semnatarul materialului de presă, încerc să văd cine a semnat articolul, dacă autorul lipsește sau are un nume fictiv trebuie să-mi pun un semn de întrebare. Titlurile care provoacă emoții puternice și sunt senzaționale, deoseori nu au drept scop informarea publicului, ci au menirea de a atrage vizualizări și impact. Dacă vorbim despre genul informativ la baza căruia stă știrea, interviul și reportajul, sursele joacă un rol deosebit, o regulă a jurnalismului spune că, o știre trebuie obligatoriu să aibă 2 surse, ele trebuie să fie din tabere diferite și să exprime puncte de vedere diferite. Important este contextul și circumstanțele unde și când apare materialul de presă.

În această ordine de idei, mass-media are un rol deosebit într-o societate, aceasta are menirea de a informa publicul consumator de produse mediatice, despre cele mai importante evenimente, procese, fenomene care au loc în societate, reflectând atât realitatea națională, cât și cea internațională. Altfel spus, media aduce în fața publicului informația de interes public și acoperă necesitatea individului de a fi informat, de a fi conectat la circuitul informațional.

Într-o eră digitală, în care individul se află într-o conexiune cu mediul online, pandemia COVID-19 a intensificat și mai mult această conexitate cu dispozitivele și mijloacele tehnice de difuzare a informației. Astăzi, computerul și Internetul au devenit imperative ale vieții cotidiene, instrumente necesare în vederea executării activităților și sarcinilor școlare, extrașcolare, instituționale și în general, ale documentării.

Este necesară o cunoaștere multidimensională a “bibliotecii informaționale globale” pentru a înțelege mecanismul, specificul și instrumentele necesare pentru o documentare corectă și echilibrată. Adevărat că, astăzi suntem supuși unui flux continuu de informație, mass-media livrează conținuturi, devenind în timp un solid formator de opinii, de aceea este foarte important de unde și cum ne documentăm despre cele întâmplate.

Media zilnic contribuie la creionarea realității și la modul de percepere a sistemului social, cultural, politic, etc. Odată cu dezvoltarea, extinderea și pătrunderea spațiului online în sferele de activitate

umană, și mass-media migrează în mediul virtual, găsindu-și o nouă “formulă de existență”.

Fiecare individ, trebuie să aibă o bază minimă de cunoștințe despre particularitățile sistemului mediatic. Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește media ca “Mijloacele tehnice (ziarele, radioul, televiziunea, cinematograful, etc.) care servesc la comunicarea în masă a informațiilor” [4].

Media este un factor esențial în informare, în instruirea și în formarea comunităților, aceasta prin funcțiile sale: cea de informare; de interpretare; de socializare; de divertisment și cea de culturalizare, își cimentează și mai mult rolul și importanța într-o societate.

Prin funcția de informare se sintonizează, se valorifică domeniile social, cultural, economic, politic. Funcția respectivă contribuie la reflectarea realității, oferind, astfel, publicului informații necesare formării cunoștințelor despre sferele activității umane.

Funcția de interpretare dezbate realitatea culturală, socială, politică, economică, oferă diferite puncte de vedere asupra lucrurilor, explică și analizează fenomenele și tendințele, prin aceasta contribuind la modelarea personalității, la schimbarea percepțiilor ei asupra unor elemente de bază ale sistemului social.

Prin funcția de socializare, jurnalismul creează legături, conexiuni între diferite categorii și grupuri sociale, între diferite etnii și popoare. Ea oferă publicului posibilitatea de a fi parte a unor procese naționale și universale, contribuind la formarea noilor modele de gândire și acțiune culturală/socială. Din această perspectivă, scopul este să pună la dispoziția consumatorului modele de comportament care să faciliteze interacțiunea umană. „Mass-media contribuie la realizarea stabilității sociale și la menținerea, în timp, a structurilor culturale” [5, p. 83].

Prin funcția de divertisment, se distrează, relaxează și educă masele. Divertismentul, pe lângă rolurile nemijlocite care-i revin, mai are și rolul de a educa, unele materiale de divertisment exercitând vădite efecte educaționale, fapt care apropie funcția de divertisment de cea culturală. Uneori divertismentul și art jurnalismul se contopesc, generând un fel de produse-hibrid, de natură distractiv-culturală. Funcția de divertisment este „cea mai importantă astăzi, cu atât mai mult cu cât ea se combină extrem de eficient cu celelalte. Educația este primită mai ușor când este ascunsă sub masca distracției...” [6, p. 38-39].

Prin funcția de culturalizare, mass-media culturalizează prin intermediul activităților care stimulează activismul civic, pentru că determină indivizii să se implice în evenimentele și procesele culturale locale și naționale, să devină membri activi ai diferitor organizații culturale, iar, într-un final, chiar edificatori ai realității culturale din mediul lor de existență, culturalizarea contribuie la umanizarea maselor prin promovarea valorilor culturale.

Așadar, mass-media și mediul online devin două nuclee care propulsează direcții, fenomene și tendințe. Pandemia COVID-19 a răsturnat parametrii existențiali, a impus o nouă realitate și noi reguli de funcționare a umanității. La un moment dat, comunicarea cu mediul extern era doar prin rețelele de Internet, iar documentarea avea loc din mediul online sau de la TV. Dacă produsul televizat trece prin mai multe filtre, iar la public ajunge un material verificat, calitativ și realizat după normele eticului și deontologiei jurnalistice, atunci mediul online este adesea un “habitat” pentru informațiile false sau parțial false, tot în acest context vorbim și despre fake news și deepfake, care devin periculoase și intoxică informațional individul.

Fiecare persoană se poate informa din componentele sistemului mediatic:

A.	Presă tipărită: - ziare;
-	reviste.
B.	Presa audiovizuală: - radio;
-	TV.
C.	Presa online;

“Mijloacele de comunicare în masă conduc la o tripartiție în care se regăsesc: – media tipărite (cărți, ziare, afișe, reviste); – media având la bază filmul (fotografia și cinematografia); – mijloacele electronice (radio, TV, telefonul, faxul, calculatorul, videocasetofonul, videotelexul, CD-ROM-ul etc.)” [7].

Procesul de documentare este unul complex, care presupune operațiuni de consultare a mai multor surse de informare, verificarea informațiilor, fotografiilor etc.

“Documentarea mai înseamnă și următoarele câteva aspecte foarte importante:

- Verificarea datelor, cifrelor și funcțiilor și numelor persoanelor citate.

- Corectitudinea informației.
- Verificarea fotografiilor folosite, chiar dacă nu este neapărat treaba jurnalistului.
  - Simplificarea și explicarea informațiilor tehnice, greoaie, apelând la experți din diverse domenii.
  - Atenție sporită la formulări și exprimări.
  - Citarea corectă a surselor, fără scoateri din context care schimbă total sensul unei declarații” [8].

Aceste demersuri sunt orientate mai mult spre jurnaliști, dar nu putem exclude faptul că fiecare persoană trebuie să deprindă câteva acțiuni pentru o documentare multiaspectuală:

1. documentarea din mai multe surse independente și credibile;
2. consultarea surselor de informare naționale și internaționale;
3. informația trebuie verificată din cel puțin 2-3 surse independente;
4. informația citită, auzită sau/și văzută trebuie confruntată;
5. informația trebuie recepționată într-un mod critic și activ;
6. diversificarea motoarelor de căutare și filtrarea informației.

Este important ca fiecare individ să-și cultive o cultură de consum a informației, să-și dezvolte o educație mediatică, care s-ar extinde într-o cultură media, ce ar presupune o bază de cunoștințe despre mass-media (specificul, particularitățile, efectele, funcțiile), cât și despre conținuturile mediatică (tipurile, structura, arhitectonica etc). Ca individul să nu cadă în plasa dezinformării, a manipulării sau materialelor cu tentă propagandistică, este necesar să se documenteze multiaspectual și multidimensional.

Referințe bibliografice:

1. Media Literacy: concepte, abordări și competențe. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/319416173_MEDIA_LITERACY_CONCEPTS_APPROACHES_AND_COMPETENCIES (Accesat: 10.02.2021).
2. Dezvoltarea unei culturi media printr-o educație media adecvată. Disponibil: <http://media-azi.md/sites/default/files/Dezvoltarea%20unei%20culturi%20media%20printr-o%20educație%20media%20adecvata.pdf> (Accesat: 10.02.2021).

3. Gândirea critică. Câteva repere. Disponibil: [http://www.institutuldefilosofie.ro/e_107_files/downloads/Probleme%20de%20logica/Extrase%20vol.%20XVI/03.%20M.%20Dobre%20-%20Gandirea%20critica%20%20\[PL%20vol.%20XVI\].pdf](http://www.institutuldefilosofie.ro/e_107_files/downloads/Probleme%20de%20logica/Extrase%20vol.%20XVI/03.%20M.%20Dobre%20-%20Gandirea%20critica%20%20[PL%20vol.%20XVI].pdf) (Accesat: 30.10.2020).
4. Dicționar Explicativ al Limbii Române. Disponibil: <https://www.dex.ro/mass-media> (accesat 14.03.2021).
5. Coman M. Introducere în sistemul mass-media. Iași: Polirom, 1999.
6. Blajko V. Cultura globală și valorile tineretului. În: Interacțiunea activității civice și autoafirmării tineretului – imperativul timpului. Chișinău: AȘM, 2008.
7. Sistemul mass-media. Disponibil: <http://docshare01.docshare.tips/files/15152/151529967.pdf> (Accesat: 14.03.2021)
8. Ghid practic *Jurnalismul de mediu*. Disponibil: <file:///C:/Users/User/Downloads/Ghid%20jurnalism%20mediu.pdf> (Accesat: 29.03.2021).